የኢፌዲሪ ቴክኒክና ሙያ ስልጠና ኢንስቲትዩት

የመንግስት አገልግሎትና አስተዳደር ሪፎርም

የግልጽነትና ተጠያቂነት ሰነድ

ህዳር 2017

አዲስ አበባ

ማውጫ

ክፍል አንድ 2
1.1. መግቢያ 2
1.2. የግልጽነትና ተጠያቂነት ማኑዋል ዓላማ 4
1.2.1. አጠቃላይ ዓላማ 4
1.2.2. ዝርዝር ዓላማዎች 4
ክፍል ሁለት 5
2.1. የኢንስቲትዩቱ ርዕይ፣ ተልዕኮ እና ዕሴቶች 5
ርዕይ 5
ተልዕኮ 5
እሴቶች 5
2.2. የኢንስቲትዩቱ ዓላማዎች 6
ክፍል ሶስት 7
3.1. ግልጽነትና ተጠያቂነት 7
3.1.1. ግልጽነት 7
3.1.2. ተጠያቂነት 8
3.2. በሪፎርም ትግበራ ሂደት የግልጽነትና ተጠያቂነት ጠቀሜታ 8
3.3. ግልጽነት በሪፎርም ትግበራ ሂደት 9
3.4. የግልጽነት ዓላማዎች 9
3.5. ተጠያቂነት በሪፎርም ትግበራ ሂደት 10
3.6. የተጠያቂነት ዓላማዎች 11
ክፍል አራት 13
4.1. በሪፎርም ትግበራ ግልጽነትና ተጠያቂነትን ለማስፈን የሚረዱ ስልቶች 13
4.2. ማጠቃለያ 16
ማጣቀሻ 17

ክፍል አንድ

1.1. መግቢያ

ባለንበት የ21ኛው ክፍለ ዘመን የሲቪል ሰርቪስ ስርዓት እጅግ ቀልጣፋ፣ ገለልተኛና ግልጽ የሆነ የዜጎችን ፍላጎት ለማሟላት የሚሰራ፣ የህዝብ ሀብትን በብቃት የሚያስተዳደርና ለመንግስት ፖሊሲዎች በተገቢ መንገድ መተግበር ትልቁን ድርሻ የሚወጣ መሆን ይጠበቅበታል። ይህ እውን እንዲሆን ሙያን ባከበረ መልኩ ታማኝና ፍትሃዊ የአገልግሎት አሰጣጥን ማረጋገጥ፣ ከፖለቲካ ተጽእኖ እና ከሙስና የፀዳ ተጠያቂነት ያለበት ስርዓት መፍጠርና የመንግስት ሰራተኛው ለሀገራዊ የልማት ግቦች የበኩሉን እንዲወጣ የሚያስችል አሰራርን መዘርጋት ይፈልጋል፡፡

ይህ የመንግስት አገልግሎትና አስተዳደር ማሻሻያ ፕሮግራም የሲቪል ሰርቪስ ተቋማትን በማዘመን የተቀላጠፈ አገልግሎት እንዲሰጡ ለማስቻል፣ የተጠያቂነት ስርዓትን ለማስፈንና የተገልጋዮችን ፍላጎት ለማርካት ያለመ ወሳኝ ሂደት ነው። በተለይም በማህበረሱ ዘንድ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ የመጣው ቀልጣፋ፣ ግልጽና ተጠያቂነት ያለው የመንግሥት አገልግሎትና አስተዳደር ስርዓት እንዲኖር የመፈለግ፣ የዜጎች የማደግና የመለወጥ ተስፋዎች እንዲሁም ፈጣንና ተለዋዋጭ የቴክኖሎጂ እድገቶች የሲቪል ሰርቪሱ ተገቢ እና ቀልጣፋ እንዲሆን ያስገድዳሉ። ከዚህ አንጻር የሪፎርም ማሻሻያ ፕሮግራሞችን በተሳካ ሁኔታ መተግበር መንግስትን ብቻ ሳይሆን የህዝብ አገልግሎቶችን በፍጥነት፣ በፍትሃዊነትና አመኔታን በሚያጎለብት መልኩ እንዲደርስ በማድረግ የዜጎችን ተጠቃሚነት ለማሳደግ ያስችላል።

በዚህ ወቅት በሥራና ክህሎት ሚኒስቴርና በተጠሪ ተቋማቱ ወደ ትግበራ እየገባ ያለው አዲሱ የመንግስት አገልግሎትና አስተዳደር ሪፎርም 7/ሰባት/ አምዶች ያሉት ሲሆን እነዚህም ነጻና ገለልተኛ የሲቪል ሰርቪስ መገንባት፣ ብዝሃነትንና አካታችነትን ያረጋገጠ ሲቪል ሰርቪስ ማረጋገጥ፣ የህዝብ አስተዳደር የሥራ ምዘናና ክፍያ ሥርአት ጥናት፣ ቀልጣፋ እና ተደራሽ የመንግስት አገልግሎት አቅርቦት፣ የሲቪል ሰርቪሱን ብቃት ማረጋገጥ፣ የዲጂታል ሲቪል ሰርቪስ ግንባታ እና የሲቪል ሰርቪስ ገቢርነበብ (Pragmatic) አመራር እና ተቋም ግንባታ የሚሉ ናቸው፡፡

ይህ ሰነድ በኢፌዲሪ ቴክኒክና ሙያ ስልጠና ኢንስቲትዩት የሚከናወኑት ከላይ በዝርዝር የቀረቡት የሪፎርም ስራዎች ፍጹም ነጻና ገለልተኛ ፣ ግልጽነትን በተላበሰና ተጠያቂነትን ባሰፈነ መልኩ መከናወን እንዲችሉ በየደረጃው ታሳቢ ሊደረጉ የሚገባቸውን ከግልጽነትና ከተጠያቂነት ጋር የተያያዙ ጉዳዮች ላይ ትኩረት አድርጎ የተዘጋጀ ነው፡፡

1.2. የግልጽነትና ተጠያቂነት ማኑዋል ዓላማ

1.2.1. አጠቃላይ ዓላማ

የመንግስት አገልግሎትና አስተዳዳር ሪፎርምንና አተገባበሩን አስመልክቶ ሁሉም ሰራተኞችና ባለድርሻ አካላት በቂ ግንዛቤ እንዲኖራቸውና ንቁ ተሳታፊ እንዲሆኑ፣ የሚጠበቅባቸውን ኃላፊነት በአግባቡ እንዲወጡ ለማስቻል፣ ፍጹም መተማመንና ትብብርን ለማሳደግና ውጤታማ አፈጻጸምን ለማረጋገጥ ብሎም አዲሱን የለውጥ ጅምር በተሳካ ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የግልጽነትና የተጠያቂነት ስርዓትን ለማስፈን ነው፡፡

1.2.2. ዝርዝር ዓላማዎች

የግልጽነትና ተጠያቂነት ሰነድ የሚከተሉት ዝርዝር ዓላማዎች ይኖሩታል፡፡

- **ሁለንተናዊ ተቋማዊ አፈጻጸምን ማሳደግ**

ግልጽነትና ተጠያቂነት ያለው የአተገባበርና የግንኙነት ስርዓት በመዘርጋት ሁሉም ሰራተኞችና ባለ ድርሻ አካላት የሪፎርሙን ዓላማዎችና እሳቤዎች በግልጽ እንዲገነዘቡና ለተግባራዊነቱ የድርሻቸውን እንዲወጠየ በማገዝ ተቋማዊ የሪፎርም አፈጻጸምን በላቀ ደረጃ ለመፈጸም፣

- **የለውጥ ተግዳሮትን መቀነስ**

የግልጽነት እና ተጠያቂነት ስርዓትን መዘርጋት ሰራተኞች እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት የሪፎርሙን ምክንያቶች በውል ተረድተው እና አምነው ለውጤቱ መሳካት ቁርጠኞች እንዲሆኑ በማገዝ ሪፎርሙንና ተያይዘው የሚመጡ አዳዲስ የለውጥ እሳቤዎችን ላይ የሚነሱ ተግዳሮቶችን ለመቀነስና ለማክሰም፣

- **ቀጣይነት ያለው የመሻሻል ባህልን ማሳደግ**

የግልጽነት እና ተጠያቂነት መርሆዎች በባህርያቸው አስተያየቶች የሚስተናገዱበት፣ ስህተቶችና ድክመቶች የሚለዩበት፣ አዳዲስና ችግር ፈቺ ሀሳቦች ያለማቋረጥ የሚቀርቡበትን ዕድል የሚሰጡ መሆናቸውን ተከትሎ ቀጣይነት ባለው መንገድ ተቋማዊ የመሻሻልና የመለወጥን ባህል ለማሳደግ ስለሚያስችሉ

- **የለውጡን ዘላቂነትን ማጠናከር**

ሪፎርሙ የሚመራበት ግልጽ የሆነ እቅድ ለማዘጋጀት፣ የጋራ ግንዛቤ ለመፍጠር፣ ኃላፊነትን ለማስቀመጥ፣ በየደረጃው ቀጣይነት ያለው ክትትልና ድጋፍ ለማድረግ ችግሮች ሲከሰቱም መርህን የተከተለ ውሳኔ ለማሳረፍ

የግልጽነትና ተጠያቂነት መርህን መከተል አማራጭ የሌለው መሆኑና ይህም ተቋማዊ ለውጡን በዘላቂነት ለማስቀጠል ስለሚያስችል

ክፍል ሁለት

2.1. የኢንስቲትዩቱ ርዕይ፣ ተልዕኮ እና ዕሴቶች

ርዕይ

- የቴክኒክና ሙያ ስልጠናን በጥራት በመስጠት ችግር ፈቺ ጥናት፤ ምርምርና ማህበረሰብ አገልግሎት በማካሄድ እንዲሁም የቴክኖሎጂና ኢንተርፕራይዝ ልማት ስራን በጥራት በማከናወን በ2025 ዓ.ም በዓለም አቀፍ ደረጃ ተወዳዳሪ ኢንስቲትዩት ሆኖ ማየት።

ተልዕኮ

- ዓለም አቀፍ ደረጃቸውን የጠበቁ የቴክኒክና ሙያ አሰልጣኞችን፣ ቴክኒሺያኖችን እንዲሁም የአመራር አካላትን በቅድመ ምረቃ፣ በድህረ ምረቃ እና አጫጭር ስልጠናዎችን በመስጠት ማብቃት፤
- ችግር ፈቺ ጥናትና የምርምር እና ማህበረሰብ አገልግሎት ስራዎችን በማካሄድ የክህሎት ልማት ዘርፉን ውጤታማነት ማሳደግ፤
- የኢንዱስትሪዉን ምርታማነትና ተወዳዳሪነት የሚያጎለብቱ በጥናትና ምርምር የተደገፉ የቴክኖሎጂ እና ኢንተርፕራይዝ ልማት ስራዎችን መተግበር

እሴቶች

- ለለውጥ ዝግጁነት
- ብቃት
- ብዝሀነትን ማስተናገድ
- ፈጣሪነት
- ቁርጠኝነት
- የቡድን መንፈስ
- ማህበራዊ ሃላፊነት

2.2. የኢንስቲትዩቱ ዓላማዎች

ኢንስቲትዩቱ የሚከተሉት ዓላማዎች ይኖሩታል፡-

1. ዓለም አቀፍ ደረጃዉን የጠበቀ የቴክኒክና ሙያ አሰልጣኞች፣ ቴክኒሻኖች፣ በዘርፉ የሚያገለግሉ ልዩ ልዩ ሙያተኞች እና የአመራር አካላትን በቅድመ ምረቃ እና በድህረ ምረቃ ፕሮግራሞች እንዲሁም ሌሎች ተጨማሪ አጫጭር ሥልጠናዎችን በብቃት በመሥጠት የዘርፉንና የኢንዳስትሪዉን የማስፈፀም አቅም መገንባት፤
2. የቴክኒክና ሙያ ሥልጠና ከአገሪቱ አጠቃላይ የልማት ፖሊሲዎች፣ ከሥራ፣ ከስራ ስምሪትና ክህሎት ዕድገት ጋር በማስተሳሰር ጥራቱን የጠበቀና ዘላቂነት ያለው ማድረግ፤
3. የሀገሪቱን የኢንዱስትሪ ፍላጎት በሚሟላት ምርታማነትና ተወዳዳሪነት የሚያጎለብት ቴክኖሎጂ ሽግግርና የማማከር አገልግሎት በየደረጃው ላሉ የዘርፉ ተቋማት ድጋፍ መስጠት ፤
4. አጠቃላይ የልማት ፖሊሲዎች፣ ከሥራ፣ ከስራ ስምሪትና ክህሎት ዕድገት ጋር በማስተሳሰር ችግር ፈቺ የሆነ ጥናትና ምርምር በማድረግ ዘርፉን መደገፍ ።

ክፍል ሶስት

3.1. ግልጽነትና ተጠያቂነት

3.1.1. ግልጽነት

የኦክስፎርድ አድቫንስድ መዝገበ ቃላት ግልጽነት (Transparency) የሚለውን ቃል በሚከተለው መንገድ ይፈታዋል፡-

1. “The quality of something…that allows somebody to see the truth easily.”
2. “The quality of something, such as a situation or an argument, that makes it easy to understand”

ከዚህ ብያኔ እንደምንረዳው ግልጽነት የአንድን ነገር እውነትነት የማሳየት ጥራት ወይም አቅም፣ እንዲሁም አንድን ሁኔታ ሊረዱት በሚቻል መንገድ ቀላል አድርጎ የማቅረብ ሁኔታ መሆኑን መገንዘብ እንችላለን።

በመንግስት አሰራር ውስጥ ግልጽነት ማለት ምን ማለት ነው?

- ሕዝቡ በመንግስት ውሣኔዎች ላይ በብቃት መሳተፍ እንዲችል ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ ማግኘት ሲችል ነው። ህዝቡ የመረጠው መንግስት በትክክል መስራቱን ለመቆጣጠር የሚችለው ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ሲያገኝ ነው። በግልጽነት የአሰራር ስርአት ህብረተሰቡ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ማግኘት ከቻለ አሰራሮች ሁሉ ግልጽ ስለሚሆኑ ለአስተዳደር በደል፣ ለብልሹ አሰራር ወይም ለሙስና ሰለባ አይሆንም።

- የግልጽነት አሰራር ህብረተሰቡ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ እንዲያገኝ ከማድረጉም ባሻገር ጉድለቶች እንዲስተካከሉ፣ ርምጃም እንዲወስድ ለማድረግ ትልቅ አስተዋጽኦ ይኖረዋል። ስለሆነም የግልጽነት አንዱ መገለጫ የህዝቡን መረጃ የማግኘት መብት ማረጋገጥ ነው።

- እያንዳንዱ መሥሪያ ቤት የሚሰጠውን መንግስታዊ አገልግሎት በተመለከተ ምን ዓይነት አገልግሎት፣ በምን መስፈርት፣ ለማን እንደሚሰጥ በዝርዝር የሚያብራራ መመሪያ ማውጣትና ተጠቃሚው ህብረተሰብ ይህንኑ በሚገባ እንዲያውቅ ማድረግ ይኖርበታል። በመንግስት አሰራር ውስጥ የግልጽነት አሰራር ከሌለ ህብረተሰቡ የሚፈልገውን መረጃ በሚፈልገው ወቅትና መጠን ሊያገኝ አይችልም። ይህ ደግሞ መብቱን ለመጠየቅና ለማስከበር እንቅፋት ከመፍጠሩም ባሻገር ፈጻሚውን አካል ተጠያቂ ማድረግ አይችልም።

3.1.2. ተጠያቂነት

ተጠያቂነት የሚለው ቃል የእንግሊዝኛውን Accountability የሚወክል ነው። የኦክስፎርድ አድቫንስድ መዝገበ ቃላት “Accountable – Responsible, answerable” በማለት ይፈታዋል።

- የተጠያቂነት አሰራር ማለት ስራውን የሚሰራው አካል ስራውን በአግባቡ መስራት እንዳለ በት እና እንዲሰራ የተሰጠውን ኃላፊነት በአግባቡ ካልተወጣ፣ ለፈፀመው ጥፋት የሚጠየቅ በት /በቅጣት ወይም ካሳ በመክፈል/ ስርአት ማለት ነው። ይህ እውን እንዲሆን ግን የሚጠይቅ ማለትም ስራህን በአግባቡ ሰርተሀል ወይም አልሰራህም በማለት ለመከታተል፣ ለመቆጣጠርና እንደሚፈለገው ሆኖ ሳይገኝ ሲቀር እርምጃ ለመውሰድ የሚያስችል ስልጣንና አቅም ያለው አካል ሊኖር ይገባል።
- ኃላፊነትን መወጣት በተቋሙ ውስጥ ያሉ አሰራሮች፣ ደንቦችና እሴቶችን በአግባቡ ተግባራዊ ማድረግ ሲሆን፣ ተጠያቂ ነት ደግሞ ለውጭ ጠያቂ አካል ምላሽ መስጠት ላይ ትኩረት ያደርጋል።
- ተጠያቂነት ተግባራዊ ከሚሆኑበት መንገዶች መካከል የተሰሩ ስራዎችን በተመለከተ በየደረጃው ላሉ ሃላፊዎች ሪፖርት ማቅረብ፣ ለሚነሱ ጥያቄ ዎች ምላሽ መስጠት፤ እንዲሁም የህትመት ማቴርያሎችን በማውጣትና ለህብረተሰቡ ተደራሽ ማድረግ የሚሉት ይገኙበታል። ተጠያቂነት መንግስት የሚሰጠውን ስራ በአግባቡ በመስራት፣ ህብረተሰብን ለማገልገል ፈቃደኛ በመሆንም ይገለጻል።

3.2. በሪፎርም ትግበራ ሂደት የግልጽነትና ተጠያቂነት ጠቀሜታ

የትኛውም የዘርፍ ማሻሻያ ሲጀመር - በትምህርት ፣ በጤና እንክብካቤ ፣ በሕዝብ አስተዳደር ወይም በማንኛውም መስክ - የግልጽነት እና የተጠያቂነት መርሆዎች ለተሃድሶው ስኬት ዋናዎቹ ናቸው። እነዚህ ሁለት ጽንሰ-ሐሳቦች ቴክኒካዊ መስፈርቶች ብቻ አይደሉም; በተሃድሶው ሂደት ላይ እምነትን፣ ታማኝነትን እና ህጋዊነትን ለመፍጠር መሰረት ናቸው፣ እና ትርጉም ያለው ዘላቂ ለውጥ ለማምጣት ማዕቀፉን ይሰጣሉ።

በማንኛውም ዘርፍ ማሻሻያዎችን ማስተዋወቅ ከፍተኛ ለውጦችን ያካትታል፤ ይህም ብዙውን ጊዜ በተለያዩ ባለድርሻ አካላት ማለትም ዜጎችን፣ ሰራተኞችን፣ የንግድ ድርጅቶችን እና የመንግስት አካላትን ያጠቃልላል። ግልጽነትና ተጠያቂነት ከሌለ የተሃድሶው ሂደት ግልጽነት የጎደለው፣ ምላሽ የማይሰጥ ወይም ለመልካም አስተዳደር እጦትና ለሙስና የተጋለጠ ይሆናል። በአንጻሩ፣ ማሻሻያዎቹ በግልጽና ግልጽ በሆነ የተጠያቂነት

አሠራር ሲተገበሩ፣ የባለድርሻ አካላትን ድጋፍ ለማግኘት፣ የታቀዱትን ግቦች ለማሳካት እና አወንታዊ፣ ቀጣይነት ያለው ውጤት ለማምጣት ዕድላቸው ሰፊ ነው።

3.3. ግልጽነት በሪፎርም ትግበራ ሂደት

ግልጽነት የሚያመለክተው የሪፎርም እሳቤዎች የሚነደፉበት፣ የሚነገሩበት እና የሚተገበሩበትን ግልጽነት ነው። ከሪፎርም እሳቤዎች በስተጀርባ ያሉት ግቦች ፣ ሂደቶች ፣ የጊዜ ገደቦች እና ምክንያቶች ለሁሉም ባለድርሻ አካላት ግልፅ ተደርገዋል ማለት ነው ። ግልጽነት ውሳኔዎች በዝግ በሮች እንዳይደረጉ እና በሪፎርም ትግበራው የተጎዳ ማንኛውም ሰው አስፈላጊ መረጃዎችን እንዲያገኝ እና የመሳተፍ እድል እንዲኖረው ይረዳል።

በሪፎርም ትግበራ ሂደት ውስጥ የሚከተሉት ዋና ዋና ነጥቦች የግልጽነት ቁልፍ ገጽታዎች ተደርገው ሊወሰዱ ይችላሉ።

- **ግልጽ ግንኙነት፡-** የሪፎርሙን ዓላማዎች፣ የጊዜ ገደቦች እና የሚጠበቁ ውጤቶችን ለህብረተሰቡ እና ለባለድርሻ አካላት በተገቢ መንገድ በማስተዋወቅ የሪፎርሙን ዓላማ እና ሂደት እንዲገነዘቡ ማድረግ።
- **የህዝብ መረጃ የማግኘት እድል፡-** ባለድርሻ አካላት፣ ተቀጣሪ ሰራተኞችም ይሁኑ ሌሎች ዜጎች፣ ወይም ተሟጋች ቡድኖች አስፈላጊ መረጃዎችን እና የሪፎርሙን የሂደት ሪፖርቶችን ማግኘታቸውን ማረጋገጥ።
- **አካታች ተሳትፎ፡-** በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ የተለያዩ ባለድርሻ አካላትን (ለምሳሌ ሰራተኞች፣ ባለሙያዎች፣ የማህበረሰብ አባላት እና የሲቪል ማህበራት) ከዕቅድ እስከ ግምገማ ድረስ ሀሳቦቻቸው እንዲሰሙ እና ታሳቢ እንዲደረጉ በንቃት ማሳተፍ።

3.4. የግልጽነት ዓላማዎች

በሪፎርም ትግበራ ሂደት ውስጥ ግልጽነት ወሳኝ የተግበራ ማሳለጫ መርህ ተደርጎ የሚወሰድ ሲሆን የሚከተሉት ዓላማዎች ይኖሩታል።

1. እምነትን እና ታማኝነትን መገንባት፡-

- ግልጽነት ሁሉም ባለድርሻ አካላት (ሰራተኞች፣ አስተዳደር፣ ሌሎች አጋር አካላት፣ ወዘተ.) የሪፎርሙን ዓላማ፣ ግቦች እና የሚጠበቁ ውጤቶች እንዲገነዘቡ ያደርጋል። ክፍት የሆነ ግንኙነት መተማመንን ያጎለብታል፤ የግልጽነት ባህልን ይፈጥራል።

2. የዓላማዎች እና ሂደቶች ግልጽነት፡-

- ግልጽነት የሪፎርሙን ግቦች፣ የተወሰዱ ማሻሻያዎችንና እርምጃዎችን እንዲሁም ከለውጡ በስተጀርባ ያለውን ምክንያት በግልጽ በማስተላለፍ አለመግባባቶችን ለመፍታትና ተግዳሮቶችን ለመቋቋም ይረዳል። ሁሉም የሚመለከተው አካል ምን እንደሚጠብቀው እና ለምን ማሻሻያው እንደሚያስፈልግ እንዲረዳ ያስችላል።

3. በመረጃ የተደገፈ ተሳትፎን ማረጋገጥ፡-

- ግልጽነት ያለው አሰራር ሰራተኞች እና ሌሎች ባለድርሻ አካላት በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ ትርጉም ባለው መልኩ ለመሳተፍ የሚፈልጉትን መረጃ እንዲያገኙ ያስችላል። ይህ ሁሉን አቀፍነትን ያበረታታል፤ ገንቢ አስተያየት እና ትብብር እንዲኖር ያደረጋል።

4. የህዝብ አመኔታን ማመቻቸት (ለውጭ ባለድርሻ አካላት)፡-

- የሪፎርም እሳቤዎች ግልጽ ሲሆኑ የውጭ ባለድርሻ አካላትን ማለትም ደንበኞች፣ የመንግስት ሴክተሮች ወይም የህብረተሰብ ክፍሎች በተለይም ጥቅሞቻቸው በለውጡ የሚነካባቸው አካላትን ድጋፍ እና እምነት ለማግኘት ይረዳል።

5. ኃይልን አላግባብ መጠቀምን መቀነስ፡-

- ግልጽነት የውሳኔ አሰጣጥ ሂደቶችን እና ድርጊቶችን ለሁሉም ባለድርሻ አካላት ክፍት ሆነው እንዲታዩ በማድረግ የሙስና፣ አድሎአዊነት እና ኢ-ስነ ምግባር የጎደለው ድርጊት ስጋትን ይቀንሳል።

በተግባራዊ አነጋገር፣ ግልጽነት ግለሰቦች እና ድርጅቶች በሪፎርም ማሻሻያ ውሳኔዎች እንዴት እንደሚጠቀሙና ውሳኔዎች ያስፈለጉበትን ምክንያታዊ እውነቶች በተሻለ መንገድ እንዲረዱ ያስችላቸዋል። ግልጽነት መተማመንን ለመገንበት እና ትብብርን ለማበረታታት ይረዳል። ስለሆነም ለስኬታማ ሪፎርም እጅግ አስፈላጊ ነው።

3.5. ተጠያቂነት በሪፎርም ትግበራ ሂደት

ተጠያቂነት በሪፎርም ወቅት ግለሰቦችን ወይም ተቋማትን ለድርጊታቸው እና ለውሳኔያቸው ተጠያቂ የሚያደርግ መርህ ነው። የሪፎርም ማሻሻያዎችን የማስፈፀም ኃላፊነት ያለባቸው አካላት ለሪፎርሙ ሂደትም ሆነ ለውጤታቸው ተጠያቂ መሆናቸውን ያረጋግጣል። ተጠያቂነት የሪፎርም ማሻሻያዎችን ውጤታማነት

ለመገምገም እና ለመከታተል የሚረዱ ስልቶችን ያስቀምጣል። ይህም ለትግበራው ኃላፊነት የተሰጣቸው ሰዎች ተግባሩን በከፍተኛ ጥኝቃቄ እንዲይዙት ያደርጋል።

በሪፎርም ትግበራ ሂደት ውስጥ የተጠያቂነት ቁልፍ ጉዳዮች የሚከተሉትን የሚያካትቱ ይሆናል።

- **ግልጽ ሚና እና ኃላፊነት፡-** በሪፎርም ትግበራ ሂደት ግራ መጋባትን ለማስወገድ እና ተግባራት በብቃት መከናወናቸውን ለማረጋገጥ ለእያንዳንዱ የሪፎርም ሂደት አካል ተጠያቂው ማን እንደሆነ በግልፅ መግለፅ፣ ቁጥጥር ማድረግና እና ውስኔ ለሚሹ ጉዳዮች ፈጣን ውሳኔ መስጠት።
- **ክትትል እና ግምገማ፡-** የሪፎርሙን ሂደት ለመከታተል፣ ውጤቶቹን ለመለካት እና አላማዎቹ እየተሳኩ መሆናቸውን ለመገምገም የሚያስችሉ ስርዓቶችን መዘርጋት። ሪፎርሞች በትክክለኛው መንገድ ላይ መሆናቸውን ለማረጋገጥ መደበኛ ግምገማዎች እና ኦዲቶች አስፈላጊ ናቸው።
- **የማስተካከያ እርምጃ፡-** በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ ያሉ ተግዳሮቶችን ወይም ድክመቶችን የመለየት ስራዎችን መስራትና አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ የማስተካከያ እርምጃዎችን ተግባራዊ ማድረግን ይጠይቃል። ተጠያቂነት ስህተቶቹን በወቅቱ መቀበል እና ማስተካከልን ያረጋግጣል።

3.6. የተጠያቂነት ዓላማዎች

1. ሚናዎችን እና ኃላፊነቶችን ግልጽ ማድረግ፡-

- ተጠያቂነት ግለሰቦች፣ የስራ ቡድኖች እና ክፍሎች በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ ስላላቸው ሚና እና ሀላፊነት ግልጽ መሆናቸውን ያረጋግጣል። እያንዳንዱ ሰው በሪፎርሙ ትግበራ ሂደት ለሚያበረክተው አስተዋፅኦና ለተሰጠው ሀላፊነት ተጠያቂ መሆን አለበት። ይህ ደግሞ ተግባርን አሻሚ ባልሆነና ቅልጥፍናን በማይቀንስ መልኩ ለማከናወን ይረዳል።

2. ውጤታማ ትግበራን ማረጋገጥ፡-

- ተጠያቂነት የሪፎርም ሂደቱን ለመከታተል እና አፈጻጸሙን ለመገምገም የሚያስችሉ ስልቶችን በመዘርጋት ሪፎርሙ በእቅዱ መሰረት መፈጸሙን ያረጋግጣል። ተግዳሮቶችን እና ልዩነቶችን አስቀድሞ በመለየት የማስተካከያ እርምጃዎችን በፍጥነት እንዲወስዱ ለማድረግ ያስችላል።

3. ባለቤትነትን ማሳደግ፡-

- ተጠያቂነት በሪፎርም ትግበራ ሂደት ውስጥ በፈጻሚዎች፣ በሰራተኞችና በባለ ድርሻ አካላት መካከል የባለቤትነት ስሜት እና የግል ሃላፊነትን የመወጣት አቅምና ተነሳሽነትን ያዳብራል። ግለሰቦች ለውጤቶች ተጠያቂ መሆናቸውን ሲያውቁ ለሪፎርሙ ስኬት ቁርጠኝነት ይኖራቸዋል።

4. አበረታች አፈጻጸም እና ውጤቶች፡-

- ጠንካራ የተጠያቂነት ማእቀፍ ተግባራት መልካም አፈጻጸም እንዲኖራቸው ያስችላል፣ ግለሰቦች ወይም ቡድኖች የሚለኩበት ግልጽ መስፈርቶች፣ ኢላማዎች እና ውጤቶችን በተገቢ መንገድ ለመምራት ይረዳል። ይህ ሪፎርሙ ሙሉ በሙሉ ንድፈ ሃሳብ ወይም ምሳሌያዊ ጥረት ከመሆን ይልቅ ወደ ተጨባጭ ውጤቶች እንደሚመራ ለማረጋገጥ ያግዛል።

5. ለባለድርሻ አካላት ምላሽ መስጠትን ማረጋገጥ

- የተጠያቂነት ስርዓትን መዘርጋት ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ ከባለድርሻ አካላት ለሚነሱ ጥያቄዎች፣ አስተያየቶች እና ትችቶች ወቅታዊና ገንቢ ምላሽ የመስጠት ዕድሉ ሰፊ እንዲሆን የሚያግዝ ሲሆን ችግሮች ሲፈጠሩ ከመባባሳቸው በፊት ለመፍታት ያስችላል።

6. ስነምግባርን እና ታማኝነትን ማሳደግ፡-

- ተጠያቂነት ግለሰቦች ለድርጊታቸው ተጠያቂ እንዲሆኑ በማድረግ በጠንካራ የስነምግባር ባህርያት ላይ ተመስርተው ተግባራቸውን እንዲከውኑ ይረዳል። ስለሆነም በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ ያሉ ኢ-ስነ ምግባራዊ ድርጊቶችን ለመቀነስና ሲከሰቱም ፈጥኖ ለማረም ያስችላል፡፡

ተጠያቂነት በሪፎርም ትግበራ ሂደት ውስጥ በትክክል ሲተገበር መሪዎች፣ ፖሊሲ አውጪዎች፣ ተቋማት እና በየደረጃው ያሉ ኃላፊዎችና ሰራተኞች ለድርጊታቸው ተጠያቂ መሆናቸውን ያረጋግጣል፡፡ የህዝብ ምልከታ እና ትዝብት እንዲሁም የውጭ ግምገማ እንዲኖር ያስችላል። በጥቅሉ ተጠያቂነት ሙስናን ወይም ብልሹ አሰራርን ለመከላከል ብቻ ሳይሆን አጠቃላይ የሪፎርሙን ውጤታማነት ለማረጋገጥ ጉልህ ሚናን ይጫወታል።

ክፍል አራት

4.1. በሪፎርም ትግበራ ግልጽነትና ተጠያቂነትን ለማስፈን የሚረዱ ስልቶች

አዳዲስ የሪፎርም ሀሳቦችና ማሻሻያዎች በሚተገብሩበት ጊዜ ግልጽነት እና ተጠያቂነትን በሚያረጋግጡ መሰረታዊ አሰራሮች ላይ በማተኮር ቀላል እና በጣም ውጤታማ የሆኑትን ተግባራዊ ዘዴዎችን በመጠቀም ውጤታማ መሆን እንችላለን። ከዚህ በታች የቀረቡት መሰረታዊ መሳሪያዎች ግልጽነትና እና ተጠያቂነት ያለው የሪፎርም ሂደትን ለመተግበር ያስችላሉ።

1. የህዝብ ግንኙነት እና መረጃ መጋራት

- **የውሳኔ አሰጣጥ ግልፅነት፡-** ቁልፍ ውሳኔዎች፣ የማሻሻያ ግቦች እና የአተገባበር ስልቶች በግልፅ ለህዝብ መድረሳቸውን ማረጋገጥ። ይህ በሚከተሉት መንገዶች ሊከናወን ይችላል
    - ድረ-ገጾች እና ፖርታል፡ የማሻሻያ ሰነዶች፣ የሂደት ዝመናዎች እና ውጤቶች ለህዝብ ተደራሽ የሚሆኑበት ልዩ የመስመር ላይ መድረኮችን መፍጠር።
    - ጋዜጣዊ መግለጫዎች እና ማህበራዊ ሚዲያ፡ ወቅታዊ መረጃዎችን ለመለዋወጥ፣ ስጋቶችን ለመፍታት እና ከህዝብ ጋር ለመወያየት ባህላዊ ሚዲያዎችን እና ማህበራዊ ሚዲያዎችን መጠቀም፡ :
- **ሰነዶችን ለሕዝብ ይፋ ማድረግ፡** ሁሉንም አስፈላጊ ሰነዶች (ለምሳሌ፡ የፖሊሲ ረቂቆች፣ በጀት፣ ሪፖርቶች) ግልጽነትን ለማጎልበት ለሕዝብ እንዲደርሱ ማድረግ።
    - ቁልፍ ሰነዶች በቀላሉ ማግኘት እና መረዳት አለባቸው፣ ሰዎች መረጃን የት ማግኘት እንደሚችሉ እንዲያውቁ ማድረግ።

2. የባለድርሻ አካላት ተሳትፎ

- **ህዝባዊ ምክክር፡-** ዜጎች፣ የፍላጎት ቡድኖች እና ባለድርሻ አካላት በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ ግብአት የሚሆኑበት ግልፅ ምክክር ማድረግ። ይህ በሚከተለው መልክ ሊሆን ይችላል-
    - የዳሰሳ ጥናቶች እና መጠይቆች፡ ቀላል፣ ተደራሽ የሆኑ የዳሰሳ ጥናቶች በታቀዱት ማሻሻያዎች ላይ ሰፊ አስተያየቶችን ሊሰበስቡ ይችላሉ።
    - ህዝባዊ መድረኮች፡ በማዘጋጀት በሪፎርሙ ላይ ለመወያየት እና ከማህበረሰቡ ቀጥተኛ አስተያየት ለመሰብሰብ ማመቻቸት።

- **የግብረ-መልስ ቻናሎች፡-** በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ እና በኋላ ህዝቡ የሚሰማቸውን ቻናሎች ማዘጋጀት፣ ጥቆማዎችን እንዲያቀርቡ እና አስተያየት እንዲሰጡ። እነዚህም የሚከተሉትን ሊያካትቱ ይችላሉ፡
  - የመስመር ላይ ግብረመልስ ቅጾች፡- ለአጠቃቀም ቀላል የሆኑ ቅጾች ወይም ኢሜይሎች በማመቻቸት ሀሳባቸውን እንዲያጋሩ ማድረግ
  - የስልክ መስመር ወይም የመገናኛ ነጥቦች፡- ዜጎች ወደሚመለከታቸው የመንግስት ክፍሎች እንዲደርሱ ቀጥተኛ የግንኙነት አማራጮችን ማመቻቸት።

3. ገለልተኛ ቁጥጥር እና ኦዲት

- **የውጭ ኦዲት፡-** ሪፎርሙ በታቀደው መሰረት መተግበሩንና ግብአቶችን በአግባቡ ጥቅም ላይ ማዋሉን ለማረጋገጥ በሶስተኛ ወገን ድርጅቶች ወይም በመንግስት ኦዲት መስሪያ ቤቶች መደበኛ ገለልተኛ ኦዲት ማካሄድ።
  - የኦዲት ሪፖርቶች፡ የኦዲት ግኝቶችን ማሳየትና እና እምነትን ለመገንባት እና ተጠያቂነትን ለማሳየት ለህዝብ ተደራሽ መሆናቸውን ማረጋገጥ።
- **የቁጥጥር ኮሚቴዎች፡** የሪፎርሙ አፈፃፀም የሚከታተል እና የሚነሱ ችግሮችን ለመፍታት ራሱን የቻለ የቁጥጥር አካል (ለምሳሌ፡ ኮሚቴ ወይም ኮሚሽን) ማቋቋም። ይህ አካል የሚከተሉትን ሊኖረው ይገባል:
  - ሕገወጥነትን የማጣራት ባለሥልጣን።
  - ግኝቶችን የማውጣት እና የማሻሻያ ምክሮችን የማቅረብ ችሎታ።

4. የአፈጻጸም ክትትል እና ግምገማ

- **ግልጽ፣ ሊለኩ የሚችሉ ግቦች፡** የሪፎርሙን ሂደት ለመለካት ግልፅ መለኪያዎችን እና አመላካቾችን ማዘጋጀት። ሁሉም ባለድርሻ አካላት ሪፎርሙ ዓላማውን እያሳካ መሆኑን መከታተል እንዲችሉ እነዚህ በይፋ ማሳወቅ ያስፈልጋል።
  - የህዝብ ግስጋሴ ሪፖርቶች፡ ሪፎርሙከእነዚህ አመልካቾች አንፃር እንዴት እየሄደ እንደሆነ በዝርዝር የሚገልጹ ሪፖርቶችን በመደበኛነት ማዘጋጀት።
- **የግብረመልስ ምልከታ፡** ሪፎርሙ በተግባር ምን ያህል እየሰራ እንደሆነ ላይ በመመስረት ማስተካከያዎችን ለማድረግ ቀጣይነት ያለው የግብረመልስ ዘዴዎችን ማካተት።

- የህዝብ ግንዛቤን ለመገምገም የዳሰሳ ጥናቶች፡- የህዝብን እርካታ ለመለካት እና በሪፎርሙ ሂደት ላይ እምነትን ለመለካት መደበኛ የዳሰሳ ጥናቶች ማድረግ።

5. የጠቋሚዎች ጥበቃ

- **ስም-አልባ የሪፖርት ማቅረቢያ ስርዓት መዘርጋት፡-** ለአጠቃቀም ቀላል እና ማንነታቸው ያልታወቁ መድረኮችን ያዘጋጁ ግለሰቦች ከሪፎርሙ ሂደት ጋር በተገናኘ የሚታዩ ብልሹ አሰራሮች ላይ ሪፖርት እንዲያደርጉ ምቹ ሁኔታን መፍጠር።
    - የስልክ መስመሮች፡ በደልን በሚስጥር ሪፖርት ለማድረግ የስልክ መስመር ማቅረብ።
    - የመስመር ላይ ሪፖርት ማድረጊያ መድረኮች፡ ዜጎች ወይም ሰራተኞች ሪፖርቶችን ደህንነቱ በተጠበቀ ሁኔታ እና ስም-አልባ በሞባይል ወይም ሌላ መተግበሪያ በኩል እንዲያቀርቡ ማገዝ።
- **የህግ ከለላ፡-** የስነ ምግባር ጉድለትን ለሚያቀርቡ ሰዎች ህጋዊ ጥበቃን ማረጋገጥ፣ አጸፋም እንደማይደርስባቸው ዋስትና መስጠት።

6. የህዝብ የበጀትና የወጪ መረጃ ማግኘት

- **ክፍት በጀት፡** ለሪፎርሙ የተመደበ በጀት ካለ ይፋ ማድረግና በዝርዝር ማቅረብ። ሰራተኛው ገንዘቡ እንደታሰበው ጥቅም ላይ እየዋለ መሆኑን ማየት መቻል አለበት።
    - የመስመር ላይ የበጀት ግልጽነት መድረኮች፡ ዜጎች የሪፎርሙ ፈንዶችን ድልድል እና ወጪ መከታተል የሚችሉባቸውን ቀላል የኦንላይን መሳሪያዎችን ይጠቀሙመጠቀም።
- **የወጪ ሪፖርቶች፡** በሪፎርሙ ሂደት ውስጥ ፈንዶች እንዴት ጥቅም ላይ እንደሚውሉ የሚከታተሉ እና የሚገልጹ መደበኛ፣ ተደራሽ ሪፖርቶችን ማቅረብ።

7. ለተጠያቂነት የህግ ማዕቀፍ ማበጀት

- **ግልጽ የተጠያቂነት አወቃቀሮች፡-** ለሪፎርሙ ትግበራ ሀላፊነት የሚወጣ የህግ ማዕቀፍ መኖሩን ማረጋገጥ። ይህ የሚያጠቃልለው፡-
    - የተሰየሙ የተጠያቂነት ኃላፊዎች፡ ለሪፎርሙ ተጠያቂነትን የሚቆጣጠሩ ኃላፊዎችን ወይም ቢሮዎችን መሰየም።
    - በአስተዳደር ብልሹ አሰራር ወይም በሙስና ላይ የሚደርስ ቅጣት፡- ከሪፎርሙ ጋር በተገናኘ በአስተዳደር ብልሹ አሰራር ወይም በሙስና ላይ ግልጽ የሆነ ህጋዊ ቅጣቶችን ማቋቋም፣

እነዚህም በስህተት ጥፋተኛ ሆነው የተገኙ የገንዘብ ቅጣቶችን ወይም የህግ ውጤቶችን ሊያካትት ይችላል።

8. ግልጽ መመሪያዎች እና ሰነዶች

- **የሪፎርም ሰነዶችን ተደራሽ ማድረግ፡-** ከሪፎርሙ ጋር የተያያዙ ሁሉም የፖሊሲና የሥርዓት ሰነዶች ለህዝብ፣ በባለድርሻ አካላት እና በመንግሥት ሠራተኞች በቀላሉ ተደራሽ መሆናቸውን ማረጋገጥ።
- **ቀላል የግንኙነት አግባብን መከተል፡-** በሕዝብ ፊት በሚታዩ ሰነዶች ውስጥ እንዲሁም የሪፎርሙ ሂደቱን እና ውጤቶቹን ለማብራራት ግልጽና አጭር ቋንቋ መጠቀም።

4.2. ማጠቃለያ

በማንኛውም ዘርፍ የሪፎርም ትግበራ ወቅት የሪፎርሙን አሳቤዎች በግልጽነትና ተጠያቂነት መርህ ማስተዋወቅ ለስኬታማነቱ ወሳኝ ነው። እነዚህ መርሆች የሪፎርሙ ሂደት ሥነ ምግባራዊ፣ ቀልጣፋ እና ፍትሃዊ መሆኑን ከማረጋገጥ ባለፈ በባለድርሻ አካላት መካከል የመተማመን፣ የመተጋገዝ እና የመከባበር ሁኔታ ለመፍጠር ያግዛሉ። የሪፎርም እሳቤዎችና ትግበራዎች በግልጽነትና እና ግልጽ በሆነ የተጠያቂነት መዋቅር ሲመጡ በህዝቡ ዘንድ ተቀባይነትን አግኝተው የታለመላቸውን ዓላማ ማሳካትና ዘላቂ ለውጥ እንዲመጣ ያስችላሉ።

በአንጻሩ ግልጽነት እና ተጠያቂነት አለመኖሩ ግራ መጋባትን፣ ተቃውሞን፣ ተገቢውን ውጤት ማጣትንና በመጨረሻም የሪፎርሙን ውድቀት ያስከትላል። ስለዚህ በየትኛውም ሴክተርና ዘርፍ ለማንኛውም የሪፎርም ትግበራ ቁርጠኛነትን የተላበሰ የግልጽነት እና ተጠያቂነት ስርዓት መዘርጋት ውጤታማ የሆነ ህግን ያከበረ ለመላው ማህበረሰብ የሚበጅ የለውጥ ሂደትን ለመምራት እጅግ አስፈላጊ ይሆናል።

ከዚህ አንጻር በኢፌዲሪ ቴክኒክና ሙያ ስልጠና ኢንስቲትዩት የሚተገበረገው የመንግስት አገልግሎትና አስተዳደር ሪፎርም ፍጹም ግልጽነትና ተጠያቂነት የሰፈነበት እንዲሆን በዚህ ሰነድ የቀረቡትን ግልጽነትና ተጠያቂነትን ለማረጋገጥ የሚረዱ አሰራሮችና ስልቶች ላይ የጋራ መግባባት መፍጠርና በየደረጃው ያለ አስፈጻሚም በዚህ ቅኝት ውስጥ ሆኖ እንዲያገለግል በማድረግ የሪፎርም ትግበራችንን በሰከነ መንገድ ዳር ማድረስና በውጤት ማጀብ ከሁላችንም የሚጠበቅ ይሆናል።

ማጣቀሻ

Anderson, C. (2019). *The Role of Transparency in Public Sector Reforms*. Public Administration Review, 79(2), 215-229. https://doi.org/10.1002/pad.215

Fukuyama, F. (2013). *What is Governance?* Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions, 26(3), 347-368. https://doi.org/10.1111/gove.12035

Hawkins, S., & McDonald, R. (2017). *Accountability in Public Sector Reforms: The Challenges of Governmental Oversight*. Journal of Public Affairs, 21(1), 25-39. https://doi.org/10.1002/pa.2341

Lodge, M., & Wegrich, K. (2014). *Managing Reform in the Public Sector: Organizational and Structural Approaches*. Oxford University Press.

OECD. (2016). *Public Sector Integrity: A Framework for Assessment*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264251696-en

Oxford University Press. (Year of publication). *Oxford advanced learner's dictionary* (10th ed.). Oxford University Press.

Schillemans, T., & Bovens, M. (2011). *Public Accountability: A Conceptual Framework*. Public Administration, 89(1), 1-15. https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2010.01839.x

United Nations. (2012). *The Role of Transparency in Sustainable Development and Governance*. United Nations Economic and Social Council.

የፀረ ሙስና ኮሚሽን ሙስናና ብልሹ አሰራሮችን የመከላከያ ስትራቴጂዎች ማሰልጠኛ ማኑዋል። 2010፣ አዲስ አበባ